

Доц. др Мара Кнежевић
Педагошки факултет
Сомбор

UDK: 371.95
ISBN 978-86-7372-131-6, 16 (2011), p. 329-336
Stručni rad

ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ У ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Резиме: Глобализација је захватила свет у свим његовим сферама. Она представља конкуренцију међу свим државама у свету, мада се жели наметнути као јединствен систем како у економском, политичком, културном, тако и у васпитно -образовном систему. Глобализација утиче на васпитање и образовање различитих држава и нација, односно, различитост држава и нација треба да у процесу глобализације прихвати неминовност која је условила модел образовања означен као *Образовање међународног усмерења*. Моралне норме, углавном, могу да се афирмишу на глобалном нивоу, а да ли и образовање може да се подигне на ниво глобалности, а да се не изгуби идентитет не само појединца, већ и државе и народа. Ако сваки појединац има право на сопствену индивидуалност, у којој то мери народ и држава може да задржи свој идентитет, своју традицију и културу, а да истовремено прихвати мерила глобалног нивоа.

Васпитно – образовни систем у овом процесу игра одлучујућу улогу у припреми генерација које ће креирати будућност у свим сферама живота. Свакако да је и улога даровитих један од значајних чинилаца у овом процесу.

Кључне речи: Глобализација, васпитање, образовање, моралне норме, народ, држава.

Глобализација је захватила савремени свет захваљујући брзом протоку информација што је омогућила савремена технологија. Процес глобализације поред економског, политичког и социјалног развоја захватио је и област културе и образовања. У систему образовања намећу се промене наставних планова и програма, промене закона, приватизација образовних установа, промене у финансирању, промене у перманентном образовању наставног кадра, као и процена компетентности наставника на свим нивоима образовања.

Ако су глобализацијом уследиле промене одговарајућих закона у образовању, промене наставних планова и програма, приватизација образовних институција на свим нивоима, промене у финансирању рада, неопходно је

утврдити које од ових промена можемо применити на свим нивоима образовања као јединствене у свим државама. Шта је то што се не може прихватити као заједнички систем вредности, односно шта је то што би, променом, утицало на губљење сопственог идентитета појединца и народа. Укључујући наведене промене, анализираћемо их појединачно.

Наставни садржаји

Долазимо до закључка да промене наставних планова и програма могу делимично да буду прихваћене, али да је садржаје неких наставних предмета неопходно унети као обележје идентитета народа, да култура и традиција једне земље не би била угрожена истоветним садржајем наставних планова.

Ако погледамо садржаје наставног програма из историје, можемо констатовати да не смемо заборавити прошлост, јер без познавања прошлости нема ни будућности. Ако не знамо од кога потичемо, где су нам корени, нисмо у могућности да изградимо себе као личност. Психологија личности захтева неминовно да човек познаје своје родитеље, да зна своје порекло, своје корене, он није „табула раза“, јер је генетика људског рода још увек једна од великих тајни моћи природе.

Научна достигнућа, образовање из разних области, посебно природних наука, медицинских, психолошких, може бити обухваћено глобализацијом. Природне науке засноване на чињеницама које су неоспорне, могуће је обухватити на свим нивоима образовања и у свим васпитно – образовним установама, на свим језицима, у свим земљама, дакле на нивоу глобализације. То, свакако, треба да буде условљено истоветним условима рада.

Друштвене науке као што су историја, књижевност, народна традиција, које представљају обележја једног народа који мора да сачува свој идентитет, треба да имају другачије садржаје који ће бити у складу са њиховим развојем. Посебно је значајан језик и писмо народа, који остају као обележје и трајно наслеђе те се не могу утапати у јединствену целину, јер постоји опасност да народ изгуби свој идентитет.

Изучавање страних језика, посебно доминантног енглеског језика, постало је обавезујуће за комуникацију на свим просторима. Међутим, доминација једног језика над

другима доводи до опасности да културе других народа буду запостављене и претпостављење једносмерном начину изражавања, чиме се губи богатство мултикултуралности на коју се посебно указује у 21. веку. Поред тога, постоји опасност од губљења језика, утапање једне културе у другу, што је свакако поражавајуће, ако уз прокламовање толеранције у савременом свету истичемо и право сваког народа на свој језик и своју културу. Различитост нас обogaђује, истичемо у 21. веку, а, насупрот томе, идемо ка глобализацији. Како довести у склад два опречна става, два потпуно различита захтева?

Финансирање рада школа је економско – техничко питање које је могуће уједначити на основу истих показатеља и потреба, мада су и у тој области присутни различити услови рада, те се не могу подвести под исти коефицијент вредновања. Материјално технички услови рада у различитим условима захтевају различите потребе.

„Да би реформа образовног система била успешна треба узети у обзир искуства развијенијих земаља (не мора се све научити на сопственим грешкама) које су дале добре резултате, а из њих преузети елементе који се ваљано уклапају у претходно ваљано припремљену концепцију сопственог система образовања и васпитања, урађену тако да уважава специфичности поднебља (друштвене, културне, просветне, политичке, историјске, економске и др.) и у складу је са циљевима, начелима и другим карактеристикама поменуте концепције (Каменов, Е. стр. 6).

Моралне норме

Васпитање је неопходно у образовном систему, мада се све чешће користи израз понашање. Васпитање може да буде универзално на нивоу глобализације. Моралне норме су подједнако битне у свим сферама људског битисања ма где се човек налазио. Процес европских интеграција условио је сукоб између националног васпитно – образовног система изграђиваног вековима и убрзане стандардизације, глобализације образовања која не даје алтернативу. Прети опасност од губљења националног идентитета, вредности досадашњег човека и смисла његовог битисања. Ово питање захтева преиспитивање од стране историчара, филозофа, психолога, књижевника и педагога. Као што се развија људска личност развија се и људско друштво.

Ако се захтевају само она знања која су профитабилна, ако је знање роба, онда човек постаје робот. Супротно овој тежњи, намеће се чињеница да се данас, у 21. веку, појављује криза и немогућност запошљавања како образованих, тако и недовољно образованих људи. Технологија је учинила своје – машине су замениле људски рад, дакле човек није више уопштен као у ранијим периодима. Дошло је и до економске кризе, пада производње, а тиме и великог броја незапослених. Промет роба и услуга наметнуо се у свим областима.

Присутна је и свакодневна несигурност, убрзан начин живота, проток информација путем интернета, немогућност да се планира будућност, јер све постаје несигурно, промене су свакодневне и прилагођавање новом начину живота је све теже. Нажалост, и васпитање омладине је у домену да се треба одмарати, да је живот један и да га треба искористити не за рад, већ за одмор и уживање. Хедонизам је ступио на сцену. Популација средњих година се тешко уклапа у свакодневицу, посебно из реда оних који изненада остају без посла и „у шоку“. Све то условљава апатију у друштву. Човек није и не може бити робот. Знање које личност поседује је део његове психе, оно га чини потпуним. Образовање постаје роба савременог друштва, знати значи: умети, применити, открити, реаговати, бити у складу са савременим достигнућима наметнутим развојем како науке, тако и технике која упрошћава комуникацију, али неочекивано усложњава односе у друштву. Како су важна знања која, пре свега, оспособљавају за рад, која утичу на економски развој друштва, која одговарају потребама тржишта, образовање све више постаје приватно, а не друштвено добро. Насупрот том знању, развија се знање из области друштвених наука, из области организације рада, менаџерства, које угрожава образовање за стварање материјалних добара и развој привреде као неминовног опстанка људског друштва.

„Човек треба да представља највећу вредност планетарног „светског друштва“ које настаје глобализацијом.“ (Марковић, Ж. Д. стр. 91).

Марковић наводи да човек мора бити заштићен, а претпоставка томе је да се очува мир, да влада солидарност, да се очува животна средина. Наведене моралне норме неопходно је уградити у процес глобализације, али се, с правом, питамо како је то могуће? Да ли је могуће обезбедити трајан мир када смо сведоци неправедних напада јачих народа над слабијим?

Да ли је могуће обезбедити мир на глобалном нивоу ако смо сведоци савременог друштва у којем свакодневно влада агресија човека над човеком? Агресија се, нажалост, одомаћује и у породичним односима. Отуђење савременог човека је временом све дубље, а солидарност, као услов мира и сарадње, губи смисао у економској кризи у којој се сваки појединац бори за сопствени опстанак, у недостатку времена да брине чак и о свом најближем окружењу, заокупљен сопственим материјалним, а тиме и неминовно условљеним моралним опстанком. Угрожен је појединац, угрожена је породица, угрожено је друштво.

Очување животне средине, као услов опстанка људског рода на планети, је, свакако, значајно. Но, да ли и то можемо као друштво испоштовати на глобалном нивоу? Какве све мере треба предузети да бисмо имали здраву воду, храну, да не изазивамо катастрофалне поремећаје у природи који бивају све чешћи, непредвидиви, који угрожавају не само опстанак на земљи, већ и човеково кретање у ваздушном простору?

Васпитање и образовање уводи човека у у свет социо – културног пространства; морално васпитање путем система образовања треба да допринесе развијању свести о неопходности мира, солидарности и очувања животне средине на глобалном нивоу, како би човек опстао на овим просторима.

Глобализација и национални идентитет

„Образовни идентитет се наслања на појам идентитета. То је увек колективна и индивидуална свест, мисао, осећање, понашање о припадању националној заједници посредством културе (језик, вера, обичаји, традиција). На овој основи се ствара национални (државни) образовни идентитет. Он се разуме као самостално стварање образовног система и образовне политике: циљеви образовања, стварање наставног плана и програма, писање уџбеника, регрутовање наставника, организација, управљање, евалуација и надзор. Увек је образовни идентитет ствар избора из националне традиције и светске културе. А национални идентитет стварао се два века у Србији.“ (Аврамовић, З. стр. 28)

Образовни систем мора бити тако уређен да не само образује, већ и васпитава, да указује на потребе друштва као целине, али и на потребе појединца и окружења у којем живи.

Дакле, глобализација да, али и очување сопственог идентитета. Ако се позовемо на морално васпитање у Србији од просветитељства, од Доситеја, од пре два века, уверићемо се да нам и он препоручује мир, солидарност, љубав према свим људима без обзира на веру и нацију, на штедљивост, на радно васпитање које утиче на правилан развој личности. Свим тим нормама он претпоставља љубав према отаџбини. Природа човека је таква да се веже за родни крај, за завичај. Мада је то у млађим годинама слабије изражено, што је човек зрелији, искуснији, те емоције су снажније.

Никаква глобализација не може против природе. Човек не може да буде машина, робот. Свој суд о свему томе морали би свакако изрећи лекари, психотерапеути, психолози, посебно у овом времену када нам услови живота намећу све већу медицинску и психотерапеутску помоћ. Иако је човек овладао науком и техником у тој мери да је закорачио у космос, запутио се у свемир, његова „душа“ остала је за њега тајна. Човек као свесно биће је толико сложен да је подсвест често јача од његове свесне воље.

Емоционални живот личности потпуно је занемарен глобализацијом. Моралне врлине своде се на „понашање“, што делује застрашујуће. Чему онда психологија? Како допрети до човекове душе? Да ли ће човек делати као машина – што није могло и не може бити. „Треба размотрити да ли глобализација доводи и до позитивних промена, које представљају основу за формулисање, развијање и ширење моралних норми, које треба да одражавају и одржавају нову социо – културну стварност која настаје глобализацијом“ (Данило Ж. Марковић, стр.87).

Свакако да не смемо пропустити ни значај утицаја поднебља за развој личности, географски положај и историјску прошлост једног народа која формира свест о својој прошлости условљеном будућношћу. Историјско наслеђе народа оставља дубоке трагове у свести личности које се генетски преносе, те се у одређеним околностима испоље. Није свеједно да ли је неко провео своју младост и живот на подручју немилих догађаја и сукоба, или је имао ту срећу у животу да га не захвати ниједан ратни сукоб.

Историјски развој народа условљава њихову различитост, али и међусобне везе, прожимање култура, развој науке, културу живљења, што свакако условљава дуготрајнији развој глобализације, пошто она треба да буде прихваћена свесно, а не наметнута. Све што је наметнуто и неприродно,

што човек није прихватио свесно и вољно, не може имати дуготрајно утемељење.

Закључак

Сагледавајући све наведено, можемо закључити да васпитно – образовни систем у процесу глобализације има значајну улогу, посебно у креирању наставних садржаја, који имају двоструку улогу: обезбедити јединствено васпитање и образовање, односно *Образовање међународног усмерења* и истовремено сачувати идентитет појединца и народа.

Да би ова улога васпитно – образовног система била успешно остварена, неопходно је више пажње посветити даровитима, обезбедити им најсавременије услове рада као и материјална средства како би достигли потребан ниво компетентности младе генерације која ће креирати будућност и правилно се укључити у процес глобализације.

Литература:

- Аврамовић, Зоран (2008): *Социологија и књижевност*, Београд: Рашка школа.
- Аврамовић, Зоран (2003): *Држава и образовање*, Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Гојков, Грозданка (2006): *Дидактика и постмодерна*, Вршац: Виша школа за образовање васпитача.
- Имануел, Кант, Мишел, Фуко, Јирген, Хабермас (2004): *О просвећености*, Нови Сад: Завод за културу Војводине, друштво за проучавање 18. века.
- Коковић, Драган (2000): *Социологија образовања*, Нови Сад: Универзитет у Новом Саду.
- Кнежевић, Мара (2006): *Стеван В. Поповић у српској култури*, Сомбор: Педагошки факултет.
- Марковић Ж. Данило (2008): *Глобализација и високошколско образовање*, Ниш: Универзитет.
- Поткоњак, Никола: *Образовање учитеља у Срба*, Ужице: Учитељски факултет у Ужицу.
- Међународни интердисциплинарни научни скуп *Европске димензије реформе образовања и васпитања*, Зборник радова, Универзитет у Новом Саду и Универзитет у Љубљани, Филозофски факултет у Новом Саду, 2006.

Dr Mara Knezevic
Pedagogical Faculty, Sombor
maraknez@sbb.rs
knezevicm49@yahoo.com

Education in Globalization Process

Globalization has been affecting the world in all its spheres. It reflects competition among all the states in the world, although its intention is to impose itself as a unique system in economical, political, cultural and educational system. It has influenced education of various states and nations, i.e. within the process of globalization variety of states and nations should accept the inevitability conditioning the model of education marked as *Education of international orientation*. It is mostly the case that moral norms can be affirmed at global level; however, is it possible to raise education at the level of global, not losing the identity of not only an individual but states and nations, as well. If any individual has a right for his own individuality, to what an extent a nation and a state can preserve its own identity, its tradition and culture at the same time accepting the measures of global level.

Educational system has a decisive role to play in the process, in preparation of generations who will create future in their spheres of life. It is beyond dispute that the role of the gifted is one of the most important factors in the process.

Key words: globalization, education, moral norms, state, nation.

